

Δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων (φερομένων ως) δραστών σεξουαλικών αδικημάτων: Μια εγκληματολογική και ποινολογική ανάγνωση

Κωνσταντίνος Ι. Πανάγος

Διδάκτωρ Εγκληματολογίας-Σωφρονιστικής, Νομική Σχολή ΕΚΠΑ

Πρόλογος

Η τέλεση σεξουαλικών εγκλημάτων αποτελεί ένα ειδηχθές φαινόμενο, που συγκεντρώνει εύλογα την έντονη κοινωνική απαξία. Το γεγονός αυτό έχει μεταφραστεί στην πρόβλεψη αυστηρών ποινικών κυρώσεων για όσους διαπράττουν τέτοια αδικήματα.¹ Επιπρόσθετα, οι τελευταίοι υπόκεινται σε μετασωφρονιστική επιτήρηση. Η παρατήρηση αυτή αφορά κατ' εξοχήν τις ΗΠΑ. Εκεί έχει επιλεγεί η καταχώρηση των προσωπικών δεδομένων των δραστών σε ειδικές βάσεις, που τηρούνται από τις διωκτικές αρχές, και η δημοσιοποίησή τους στο ευρύ κοινό (registration and community notification laws).² Πρόκειται για μια τάση της σύγχρονης αντεγκληματικής

πολιτικής που περιγράφεται λακωνικά ως «ονομάζειν και ονειδίζειν» (naming and shaming). Η συγκεκριμένη πρακτική έχει βαθιές ιστορικές ρίζες. Ωστόσο, εδραιώθηκε στις ΗΠΑ με αφορμή συγκεκριμένες ειδεχθείς σεξουαλικές ανθρωποκτονίες που διεπράχθησαν ιδίως κατά τη δεκαετία του '90.³

Στην ελληνική έννομη τάξη, η δυνατότητα δημοσιοποίησης των ποινικών διώξεων και των καταδικών ύστερα από την έκδοση σχετικής εισαγγελικής διάταξης θεσμοθετήθηκε για πρώτη φορά στα τέλη του 2007. Την ίδια στιγμή, η κλιμάκωση της ποινικής καταστολής και η μετασφρονιστική επιτήρηση των δραστών γενετήσιων αδικημάτων προβάλλονται συχνά στον δημόσιο λόγο ως η πλέον ενδεδειγμένη κατεύθυνση για την αντεγκληματική πολιτική. Και αυτό γιατί η πιθανότητα της υποτροπής προσλαμβάνεται εν προκειμένω ως ιδιαίτερα αυξημένη συγκριτικά με άλλα εγκλήματα.⁴ Σε γενικότερο επίπεδο, κομβικό σημείο στην εξέλιξη του δικαίου προστασίας των προσωπικών δεδομένων υπήρξε η θέσπιση του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679. Στη συνέχεια, εισήχθη ο ν. 4624/2019, όπου επιλέχθηκε να διατηρηθεί σε ισχύ η ως άνω ρύθμιση για τη δημοσιοποίηση δεδομένων αναφορικά με τις ποινικές διώξεις και τις καταδίκες. Η δημοσιοποίηση αυτών των στοιχείων ρυθμίζεται πλέον με βάση το άρ. 84Α του ν. 4624/2019, όπως προστέθηκε πρόσφατα με το άρ. 45 του ν. 5002/2022 για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, την κυβερνοασφάλεια και την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Όπως έχει επισημανθεί από τη Λ. Μήτρου: «η νομική σκέψη και η αντίστοιχη συζήτηση δεν οριοθετούνται και οπωσδήποτε δεν τερματίζονται διά της νομοθετικής διευθέτησης [...] αντίθετα, αντλούν ερεθίσματα από αυτή, υποβάλλοντάς την στην ερευνητική βάση και κριτική».⁵ Με βάση αυτή την παραδοχή, κρίνεται αναγκαία η εγκληματολογική ανάλυση των εξεταζόμενων ρυθμίσεων και η διατύπωση προβληματισμών για την αντεγκληματική πολιτική εν γένει.⁶ Και αυτό γιατί η εγκληματολογική και ποινολογική θεωρία προσφέρεται για την κατανόηση και την περαιτέρω αξιολόγηση του νομοθετικού έργου.⁷

I. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΝΩΜΕΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

3. Βλ. *Μήτρου Λ.*, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2012, σ. 9, και *Παναγοπούλου Φ.*, Η πρακτική του ονομάζειν και ονειδίζειν μέσω της δημοσιοποίησης λιστών, στα Πρακτικά του 4^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου e-Θέμις και Πανεπιστημίου Μακεδονίας για το Δίκαιο Πληροφορικής, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013, σ. 209 επ.

4. Βλ. *Παρασκευόπουλου Ν. & Φυτράκη Ε.*, Αξιοποινές σεξουαλικές πράξεις, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2022, σ. 57 επ.

5. Βλ. *Μήτρου Λ.*, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, ό. π., σ. 16.

6. Βλ. και την παλαιότερη μελέτη *του γράφοντος*, Η δημοσιοποίηση των προσωπικών δεδομένων των σεξουαλικών εγκληματιών ως πρόσθετη ποινική κύρωση στην κοινωνία της διακινδύνευσης – Κριτική επισκόπηση του αμερικανικού και ελληνικού νομικού πλαισίου υπό το πρίσμα εμπειρικών δεδομένων και εγκληματολογικών θεωριών, *Εγκληματολογία* 1-2/2013, σ. 112 επ., όπου περαιτέρω βιβλιογραφικές αναφορές.

7. Βλ. ενδεικτικά *Φαρσεδάκη Ι.*, Στοιχεία εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005, σ. 76 επ.

α) Το θεσμικό πλαίσιο και οι αντεγκληματικές πρακτικές

Τον Ιούλιο του 1994, ένας μεσήλικας στο Νιου Τζέρσεϊ έπεισε το επτάχρονο μέλος μιας οικογένειας γειτόνων του να τον ακολουθήσει στο σπίτι του. Η Megan (όπως ήταν το όνομα του παιδιού) έπεσε θύμα βιασμού και ανθρωποκτονίας από τον συγκεκριμένο άνδρα,⁸ Οι γονείς ζήτησαν δημόσια την ενημέρωση του κοινού για τους παιδεραστές που ζουν στην κάθε περιοχή (ιδρύοντας τον οργανισμό Parents for Megan's Law στη Νέα Υόρκη). Ο δράστης είχε ήδη εις βάρος του δύο καταδίκες για την τέλεση γενετήσιων εγκλημάτων κατά ανηλίκων⁹.

Η παραπάνω υπόθεση έτυχε ευρείας δημοσιότητας. Διαπιστώθηκε το φαινόμενο που ο D. Garland ονομάζει «αίσθημα της συλλογικής θυματοποίησης»,¹⁰ και προκλήθηκε ένας έντονος φόβος για τη δράση των δραστών γενετήσιων αδικημάτων, που απέκτησε τα χαρακτηριστικά ηθικού ή κοινωνικού πανικού (moral panic).¹¹ Είναι χαρακτηριστικό ότι η εφημερίδα *Seattle Times* δημοσίευσε το 1989 άρθρο με τίτλο «Αυστηρότεροι έλεγχοι χρειάζονται για τους υπότροπους σεξουαλικούς εγκληματίες» (*Tighter controls needed on repeat sex offenders*).¹² Τόσο η ανωτέρω υπόθεση όσο και άλλες συναφείς υποδείχθηκαν στον δημόσιο λόγο ως η κύρια δικαιολογητική βάση των αποκαλούμενων «registration and community notification laws».¹³ Οι σχετικές νομοθετικές πράξεις προβλήθηκαν επίσης ως ένα συμβολικό μέσο για την ικανοποίηση (των συγγενών) των θυμάτων, παίρνοντας για τίτλο τα ονόματά τους.¹⁴ Επί παραδείγματι, το 1996 θεσπίστηκε ο αποκαλούμενος «Νόμος της Μέγκαν» (Megan's Law).

8. Βλ. *McCabe K.*, Child abuse and the criminal justice system, Peter Lang, Νέα Υόρκη, 2003, σ. 32-33, και *Thomas T.*, The registration and monitoring of sex offenders, Routledge, Λονδίνο, 2011, σ. 40 επ.

9. Βλ. *Anderson A. & Sample L.*, Public awareness and action resulting from sex offender community notification laws, *Criminal Justice Policy Review* 4/2008, σ. 373 επ., *Filler D.*, Making the case for Megan's law: A study in legislative rhetoric, *Indiana Law Journal* 2/2001, σ. 315 επ., *Kirchengast T.*, The victim in criminal law and justice, Palgrave, Hampshire, 2006, σ. 181 επ., και *McCabe K.*, Child abuse and the criminal justice system, ό. π., σ. 33.

10. Βλ. *Garland D.*, The culture of control, Oxford University Press, Οξφόρδη-Νέα Υόρκη, 2001, σ. 144.

11. Βλ. *Davidson J.*, Child sexual abuse: Media representations and government reactions, Routledge-Cavendish, Οξφόρδη, 2008, *Jeckins P.*, Moral panic: Changing concepts of the child molester in modern America, Yale University Press, Νιου Χέιβεν, 1998, *Kitzinger J.*, Framing abuse: Media influence and public understanding to sexual violence against children, Pluto, Λονδίνο, 2004, σ. 125 επ., και *Hinds L. & Daly K.*, The war on sex offenders: Community notification in perspective, *Australian and New Zealand Journal of Criminology* 3/2000, σ. 284 επ. Για την έννοια του «ηθικού πανικού» (moral panic) στην εγκληματολογική θεωρία, βλ. *Cohen S.*, Folk devils and moral panics, McGibbon and Kee, London, 1972 και *Καρύδη Β.*, Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα – Ηθικοί πανικοί, ποινική δικαιοσύνη, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2010, σ. 42 επ.

12. Βλ. *Thomas T.*, The registration and monitoring of sex offenders, ό. π., σ. 41, 120, 155.

13. Βλ. *Filler D.*, Making the case for Megan's law: A study in legislative rhetoric, ό. π., σ. 315 επ.

14. Βλ. *Garland D.*, The culture of control, ό. π., σ. 143 επ.

Σε αυτόν, προβλέφθηκε ότι οι κάτοικοι της περιοχής όπου εγκαθίσταται το άτομο που έχει καταδικαστεί σε φυλάκιση για σχετικά αδικήματα πρέπει να ενημερώνονται για το γεγονός της αποφυλάκισής του. Η ειδοποίηση επιτυγχάνεται με την αφισοκόλληση φωτογραφιών και λοιπών στοιχείων του δράστη σε δημόσιους χώρους, τη δημοσίευση τους στις τοπικές εφημερίδες και στο διαδίκτυο, όπως επίσης την έκδοση σχετικών δελτίων Τύπου από τις διωκτικές αρχές. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι αστυνομικοί προβαίνουν σε προσωπική ενημέρωση των γονέων που ζουν στην ίδια περιοχή με τον αποφυλακισμένο.¹⁵ Στα στοιχεία που διατίθενται στο κοινό, συμπεριλαμβάνεται η ηλικία των θυμάτων και η σχέση τους με τους δράστες.¹⁶ Το 2006, τέθηκε σε ισχύ η Adam Walsh Child Protection and Safety Act, όπου προβλέφθηκε η δημιουργία μιας κοινής βάσης δεδομένων για το σύνολο των ΗΠΑ.¹⁷

Διαφορετική είναι η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου. Τα δεδομένα των δραστών γενετήσιων αδικημάτων, που τηρούνται σε ειδικές βάσεις του διωκτικού μηχανισμού με σκοπό την εξιχνίαση του εγκλήματος, δεν είναι προσβάσιμα από το κοινό.¹⁸ Υπό το κράτος της έντονης αποδοκιμασίας που προκάλεσε η σεξουαλική ανθρωποκτονία ενός κοριτσιού (της Sarah Payne) από έναν υπότροπο δράστη στο Σάσεξ, διατυπώθηκε από τους γονείς και τα ΜΜΕ το αίτημα της δημοσιοποίησης.¹⁹ Στο πλαίσιο αυτό, εξετάστηκε από ειδική επιτροπή το ενδεχόμενο της εισαγωγής των «community notification laws», όπως έχουν εφαρμοστεί στις ΗΠΑ. Ωστόσο, αποφασίστηκε εν τέλει από τους αρμόδιους φορείς η μη εισαγωγή αντίστοιχης νομοθετικής πράξης, καθώς κρίθηκε ότι δεν θα επέφερε ουσιαστικά αποτελέσματα ως προς την πρόληψη των σεξουαλικών εγκλημάτων.²⁰

β) Τα θεωρητικά θεμέλια: Οι «εγκληματολογίες της καθημερινής ζωής» στην κοινωνία

15. Βλ. *Filler D.*, Making the case for Megan's law: A study in legislative rhetoric, ό. π., σ. 316 επ., *Fodor M.*, Megan's Law: Protection or privacy, Enslow, Νέα Υόρκη, 2001, *Matson S. & Lieb R.*, Community notification in Washington State, Washington State Institute for Public Policy, Ολύμπια, 1996 και *Thomas T.*, The registration and monitoring of sex offenders, ό. Π., σ. 45 επ.

16. Βλ. *Carpenter C.*, The constitutionality of strict liability in sex offender registration laws, Boston University Law Review 2/2006, σ. 336.

17. Βλ. *Miner M.*, The Adam Walsh Act's sex offender registration and notification requirements and the commerce clause, Villanova Law Review 1/2011, σ. 51 επ., και *White E.*, Prosecutions under the Adam Walsh Act: Is America keeping its promise?, Washington and Lee Law Review 4/2008, σ. 1784 επ.

18. Βλ. *Thomas T.*, Sex crime, στο C. Hale, K. Hayward, A. Wahidin, E. Wincup (επιμ.), Criminology, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2005, σ. 258 επ.

19. Βλ. *Savane S. & Charman S.*, Public protectionism and 'Sarah's Law': Exerting pressure through single issue campaigns, στο M. Nash & A. Williams (επιμ.), Handbook in public protection, Willan, Ντέβον, 2010, σ. 436 επ., *Howitt D. & Sheldon K.*, Sex offenders and the internet, John Wiley & Sons, Ουέστ Σάσεξ, 2009, σ. 82, και *Kemshall H. & Wood J.*, High-risk offenders and public protection, στο L. Gelsthorpe & R. Morgan (επιμ.), Handbook of probation, Willan, Ντέβον, 2007, σ. 382.

20. Βλ. *Tofte S. & Fellner J.*, No easy answers: Sex offender laws in the US, Human Rights Watch, Νέα Υόρκη, 2007, σ. 118.

της διακινδύνευσης

Σε εγκληματολογικό επίπεδο, οι νομικές επιταγές θεμελιώθηκαν σε δύο από τις θεωρίες που αποκαλούνται από τον D. Garland «εγκληματολογίες της καθημερινής ζωής» (criminologies of everyday life). Τόσο η πρώτη όσο και η δεύτερη συγκαταλέγονται στο θεωρητικό υπόβαθρο της περιστασιακής πρόληψης του εγκλήματος.²¹ Ειδικότερα, σύμφωνα με τη θεωρία της ορθολογικής επιλογής (rational choice theory),²² ο δράστης επιλέγει να πραγματοποιήσει το πέρασμα στην (οποιαδήποτε εγκληματική) πράξη, αφού προηγουμένως αξιολογήσει το κόστος που επιφέρει ο σεβασμός της ποινικής νομοθεσίας και το αντιδιαστείλει σε όσα εκτιμά ότι θα κερδίσει μέσω του εγκλήματος. Κατά τη διαδικασία που ακολουθείται για τη λήψη της απόφασης από τον ίδιο συνεκτιμά, μεταξύ άλλων, την πιθανότητα εντοπισμού του από τον διωκτικό μηχανισμό. Επομένως, η πρόληψη του εγκλήματος επιτυγχάνεται εφόσον οι επικείμενοι δράστες «πεισθούν» ότι όσα αναμένεται να αποκομίσουν από το έγκλημα δεν υπερβαίνουν τους κινδύνους που επιφέρει η παραβίαση του ποινικού δικαίου.²³ Ως «όφελος» εκλαμβάνεται λ.χ. η «ικανοποίηση» που λαμβάνουν μέσω του σεξουαλικού αδικήματος και ως «κίνδυνος» όχι μόνο η επιβολή ποινής με τη στενή έννοια (δηλ. ο εντοπισμός από τις διωκτικές αρχές και τα δεινά του εγκλεισμού), αλλά και η έντονη κοινωνική κατακραυγή.²⁴

Σύμφωνα με τη θεωρία των δραστηριοτήτων ρουτίνας (routine activity theory), η τέλεση ενός εγκλήματος προϋποθέτει την ύπαρξη ενός πιθανού δράστη (a likely offender) και ενός κατάλληλου στόχου-θύματος (a suitable target), όπως επίσης την έλλειψη ενός «φύλακα» που θα αποτρέψει την τέλεση (the absence of a capable guardian against crime).²⁵ Η δημοσιοποίηση

21. Βλ. *Garland D.*, *The culture of control*, ό. π., σ. 127 επ., 182 επ., *του ίδιου*, *The new criminologies of everyday life: Routine activity theory in historical and social context*, στο A. von Hirsch, D. Garland, A. Wakefield (επιμ.), *Ethical and social perspectives on situational crime prevention*, Hart, Οξφόρδη, 2002, σ. 217 επ. και *του ίδιου*, *The punitive society? Penology, criminology and the history of the present*, *Edinburgh Law Review* 2/1997, σ. 187 επ.

22. Βλ. *Zevitz R. & Farkas A.*, *Sex offender community notification: Examining the importance of neighborhood meetings*, *Behavioral Sciences and the Law* 2-3/2006, σ. 393 επ.

23. Βλ. *Σπινέλλη Κ.*, *Εγκληματολογία – Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014, σ. 210 επ.

24. Βλ. *Beauregard E. & Leclerc B.*, *An application of rational choice approach to the offending process of sex offenders: A closer look at the decision-making*, *Sex Abuse* 2/2007, σ. 117, *Bachman R., Paternoster R., Ward S.*, *The rationality of sexual offending: Testing a deterrence/rational choice conception of sexual assault*, *Law & Society Review* 2/1992, σ. 343 επ., και γενικότερα *Κρανιδιώτη Μ.*, *Μετασχηματισμοί της “θεωρίας” της αποτροπής μέσα από παλαιά και νέα ερευνητικά δεδομένα*, στο Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου & Α. Χαλκιά (επιμ.), *Η εγκληματολογία απέναντι στις σύγχρονες προκλήσεις*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011, σ. 155 επ.

25. Βλ. *Cohen L. & Felson M.*, *Social change and crime rate trends: A routine activity approach*, *American Sociological Review* 4/1979, σ. 588 επ., *Felson M.*, *The routine activity approach as a general crime theory*, στο S. Simpson (επιμ.), *Of crime & criminality*, Pine Forge Press, Θάουζαντ Όουκς, 2000, σ. 205 επ., *Maxfield M.*, *Lifestyle and routine activities theories of crime*, *Journal of Quantitative Criminology* 4/1987, σ. 275 επ., και

παρέχει στους πολίτες τη δυνατότητα να μεριμνούν για την προστασία των ίδιων και της οικογένειάς τους. Για την ακρίβεια, είναι σε θέση να συνεπικουρούν το έργο των διωκτικών αρχών μέσω της προστασίας (επίβλεψης) των πιθανών «στόχων», αλλά και της επίσημης καταγγελίας «ύποπτων» κινήσεων από αποφυλακισμένους. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το κοινό καθίσταται συμμετόχο στην αντιμετώπιση του φαινομένου,²⁶ αποτελώντας τον αναγκαίο «φύλακα» που δεν επιτρέπει την πρόσβαση στους κατάλληλους «στόχους». Ταυτόχρονα, αυξάνονται οι πιθανότητες της σύλληψης των δραστών σε περίπτωση υποτροπής τους, ενώ δεν απειλούνται μόνο με την επιβολή (νέας) ποινής, αλλά και με την έντονη κοινωνική κατακραυγή. Η κλιμάκωση του ποινικού ελέγχου, η απτή πιθανότητα της εξιχνίασης ενός εγκλήματος και η έντονη κοινωνική αποδοκιμασία εκτιμάται ότι είναι σε θέση να αποτρέψουν τους εν δυνάμει ορθολογικούς (υπότροπους) δράστες.²⁷

Κατά τα λοιπά, μέσω της ενημέρωσης του κοινού, το κράτος λογίζεται ότι προλαμβάνει την προσβολή σημαντικών εννόμων αγαθών (κράτος-πρόληψη).²⁸ Κάτι τέτοιο συμπλέει με τα γενικότερα χαρακτηριστικά της αντεγκληματικής πολιτικής στην κοινωνία της διακινδύνευσης (risk society).²⁹ Η δημοσιοποίηση θεμελιώνεται περαιτέρω στο δικαίωμα ενός ατόμου στο «πληροφορημένο ζην» (informed living). Κατ' αυτόν τον τρόπο, καθίσταται κανείς ικανός να διαμορφώνει μια «ενημερωμένη» επιλογή αναφορικά με τα πρόσωπα που επιλέγει να συναναστραφεί.³⁰ Οι εμπειρικές έρευνες έχουν αναδείξει τη θετική στάση των διωκτικών αρχών

Chamard S., Routine activities, στο E. McLaughlin & T. Newburn (επιμ.), *The Sage handbook of criminological theory*, Sage, Λονδίνο, 2010, σ. 210 επ.

26. Βλ. *Wilkins K.*, Sex offender registration and community notification laws: Will these laws survive?, *University of Richmond Law Review* 4/2003, σ. 1276, και γενικότερα *Ζαραφωνίτου Χ.*, Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003, σ. 14 επ.

27. Βλ. *Schram D. & Darling C.*, Community notification: A study of offender characteristics and recidivism, Washington State Institute for Public Policy, Ολύμπια, 1995, *Galeste M., Fradella H., Vogel B.*, Sex offender myths in print media, *Western Criminology Review* 2/2012, σ. 6 επ., και *Meloy M.*, Sex offenses and the men who commit them, Northeastern University Press, Βοστώνη, 2006, σ. 17.

28. Βλ. *Μήτρον Α.*, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, ό. π., σ. 185, *Janus E.*, Failure to protect: America's sexual predator laws and the rise of the preventive state, Cornell University Press, Νέα Υόρκη-Λονδίνο, 2006, και γενικότερα *Ανθόπουλου Χ.*, Κράτος πρόληψης και δικαίωμα στην ασφάλεια, στο Χ. Ανθόπουλου, Ξ. Κοντιάδη, Θ. Παπαθεοδώρου (επιμ.), *Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005, σ. 109 επ.

29. Βλ. *Γασπαρινάτου Μ.*, Η διαμόρφωση της αντεγκληματικής πολιτικής στην «κοινωνία της διακινδύνευσης», *ΠοινΛογ* 4/2006, σ. 1535 επ., *Παπαθεοδώρου Θ.*, Ασφάλεια: Δικαιώματα του πολίτη ή άλλοθι ποινικοποίησης;, στο Χ. Ανθόπουλου, Ξ. Κοντιάδη, Θ. Παπαθεοδώρου (επιμ.), *Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, ό. π., σ. 195 επ., και γενικότερα *Τάσση Ν.*, Νεωτερικότητα και κοινωνική αλλαγή, Νήσος, Αθήνα, 2004, σ. 147 επ.

30. Βλ. *Μήτρον Α.*, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, ό. π., σ. 186, με την εκεί παραπομπή σε *Reza S.*, Privacy and the criminal arrestee or suspect: In search of a right, in need of a rule, *Maryland Law Review* 3/2005, σ. 808 επ., διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://digitalcommons.nyls.edu>.

και των Αμερικανών πολιτών απέναντι στις εξεταζόμενες ρυθμίσεις.³¹ Ωστόσο, είναι γεγονός ότι δεν προηγήθηκε της εισαγωγής τους καμία επιστημονική έρευνα αναφορικά με τον βαθμό επιτυχίας που εγγυώνται ως προς την πρόληψη της υποτροπής των δραστών και την αυτοπροστασία των πολιτών.³²

γ) Κριτική επισκόπηση: Το «θέατρο του ελέγχου του εγκλήματος»

Οι Vásquez, Maddam και Walker εξέτασαν τα επίπεδα υποτροπής όσων είχαν καταδικασθεί για το έγκλημα του βιασμού πριν και μετά την εισαγωγή του υπό εξέταση νομικού πλαισίου. Σύμφωνα με τα πορίσματα της έρευνας, δεν παρατηρήθηκε καμία αξιοσημείωτη διαφορά στον αριθμό των καταγγελιών βιασμού σε έξι πολιτείες (Αρκάνσας, Κονέτικατ, Νεβάδα, Νεμπράσκα, Οκλαχόμα και Δυτική Βιρτζίνια). Στην Καλιφόρνια, παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση των σχετικών εγκλημάτων. Αντίθετα, σε τρεις πολιτείες (Χαβάη, Αϊνταχο και Οχάιο) παρατηρήθηκε αξιοσημείωτη μείωση των βιασμών. Τα ανωτέρω –αντικρουόμενα μεταξύ τους– στοιχεία δεν είναι εφικτό να λειτουργήσουν προς επίρρωση της θέσης ότι η δημοσιοποίηση μειώνει τα επίπεδα της σεξουαλικής εγκληματικότητας.³³ Ταυτόχρονα, η υπόθεση ότι υφίστανται αυξημένες πιθανότητες υποτροπής των δραστών γενετήσιων αδικημάτων σε σύγκριση με άλλα εγκλήματα δεν έχει τύχει ικανοποιητικής εμπειρικής επαλήθευσης.³⁴

Η θεμελίωση των εξεταζόμενων μέτρων στη θεωρία της ορθολογικής επιλογής αξιολογείται επίσης ως προβληματική. Και αυτό γιατί είναι γενικότερα αμφίβολο κατά πόσο οι δράστες των εγκλημάτων βίας προβαίνουν σε τέτοιες (ορθολογικές) σταθμίσεις προτού τελέσουν την πρά-

31. Βλ. *Gaines J.*, Law enforcement reactions to sex offender registration and community notification, *Police Practice and Research* 3/2006, σ. 249 επ., *Phillips D.*, Community notification as viewed by Washington's citizens, Washington State Institute for Public Policy, Ουάσινγκτον, 1998, *Redlich A.-D.*, Community notification: Perceptions of its effectiveness in preventing child sexual abuse, *Journal of Child Sexual Abuse* 3/2001, σ. 91 επ., *Prescott J. & Rockoff J.*, Do sex offender registration and notification laws affect criminal behavior?, School of Law – University of Virginia, USA, 2008, *Levenson J., Y. Brannon, T. Fortney, Baker J.*, Public perceptions about sex offenders and community protection policies, *Analyses of Social Issues and Public Policy* 1/2007, σ. 1 επ., και *Welchans S.*, Megan's Law: Evaluations of sexual offender registries, *Criminal Justice Policy Review* 2/2005, σ. 123 επ.

32. Βλ. *Prentky R., Lamade R., Coward A.*, Sex offender research in a forensic context, στο B. Rosenfeld & S. Pernod (επιμ.), *Methods in forensic psychology*, John Wiley & Sons, Νιου Τζέρσεϊ, 2011, σ. 377.

33. Βλ. *Vásquez B., Maddan S., Walker J.*, The influence of sex offender registration and notification laws in the United States: A time-series analysis, *Crime and Delinquency* 2/2008, σ. 175 επ., 187.

34. Βλ. *McSherry B. & Keyzer P.*, Sex offenders and preventive detention, The Federation Press, Σίντνεϊ, 2009, σ. 24, *Sample L. & Bray T.*, Are sex offenders dangerous?, *Criminology & Public Policy* 1/2003, σ. 59 επ., *Zonana H. κ.ά.*, Dangerous sex offenders, American Psychiatric Association, Washington, 1999, σ. 141 επ., *Simon L.*, An examination of the assumptions of specialization, mental disorder, and dangerousness in sex offenders, *Behavioral Sciences & the Law* 2-3/2000, σ. 275 επ., *Williams F.*, The problem of sexual assault, στο R. Wright (επιμ.), *Sex offender laws*, Springer, Νέα Υόρκη, 2009, σ. 39 επ., και *Shaffer D.*, Sex offender registration and notification laws as a means of legal control, στο J. Chriss (επιμ.), *Social control*, Emerald, Μπίνγκλεϊ, 2010, σ. 49-50.

ξη.³⁵ Ακόμη και όταν αυτό συμβαίνει, η επίδειξη ορθολογισμού δεν επιφέρει ως αποτέλεσμα την αποχή από το έγκλημα, αλλά την τέλεσή του υπό συνθήκες που –με βάση την αντίληψη του δράστη– δεν θα επιτρέψουν την εξιχνίασή του.³⁶ Ένας δράστης γενετήσιων αδικημάτων σε βάρος ανηλίκων είναι λ.χ. πιο πιθανό να μεταβεί σε άλλη περιοχή από αυτή που κατοικούσε, όπου δεν θα είναι αναγνωρίσιμος, ώστε να επιδοθεί στον «εντοπισμό» των θυμάτων. Με αυτόν τον τρόπο «καταστρατηγείται» η συνθήκη του «φύλακα» (με βάση τη θεωρία των δραστηριοτήτων ρουτίνας).³⁷ Υπό αυτή την έννοια, η «ορθολογική επιλογή» δεν οδηγεί στην πρόληψη του εγκλήματος, αλλά μόνο στη μετατόπισή του.³⁸

Με βάση τα παραπάνω, ορισμένοι θεωρητικοί έχουν υποστηρίξει ότι ο ομοσπονδιακός νομοθέτης των ΗΠΑ ανταποκρίθηκε στο κοινωνικό αίτημα για την προστασία της γενετήσιας ελευθερίας και της ανηλικότητας διαμορφώνοντας μια συμβολική πολιτική. Τα σχετικά μέτρα δεν επαρκούν για τη θωράκιση των προστατευόμενων αγαθών. Έτσι, δημιουργούνται φρούδες ελπίδες και μια ψευδαίσθηση ασφάλειας.³⁹ Οι Griffin και Miller περιγράφουν τη συγκεκριμένη διαδικασία ως «θέατρο του ελέγχου του εγκλήματος» (crime control theater).⁴⁰ Το φαινόμενο αυτό συνδέεται άρρηκτα με τον ποινικό λαϊκισμό.⁴¹ Την ίδια στιγμή, η δημοσιοποίηση οδηγεί

35. Βλ. *Clarke R. & Cornish D.*, Rational choice, στο R. Paternoster & R. Bachman (επιμ.), *Explaining criminals and crime*, Roxbury, Λος Άντζελες, 2001, σ. 38 επ., και *Σπινέλλη Κ.*, *Εγκληματολογία*, ό. π., σ. 211-2.

36. Βλ. *Beauregard E. & Leclerc B.*, An application of rational choice approach to the offending process of sex offenders, ό. π., σ. 115 επ., και *Leclerc B., Proulx J., Beauregard E.*, Examining the modus operandi of sexual offenders against children and its practical implications, *Aggression and Violent Behavior* 1/2009, σ. 5 επ.

37. Βλ. *Levenson J. & Cotterent L.*, Residence restrictions: 1,000 feet from danger or one step from absurd?, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 2/2005, σ. 169, *Nobles M., Levenson J., Youstin T.*, Effectiveness of residence restrictions in preventing sex offence recidivism, *Crime & Delinquency* 4/2012, σ. 507-8, και γενικότερα *Tewksbury R., Mustaine E., Stengel K.*, Examining rates of sexual offenses from a routine activities perspective, *Victims and Offenders* 1/2008, σ. 75 επ.

38. Βλ. *Σπινέλλη Κ.*, *Εγκληματολογία*, ό. π., σ. 211.

39. Βλ. *Sample L.*, The need to debate the fate of sex offender community notification laws, *Criminology & Public Policy* 2/2011, σ. 265 επ., *Datz A.*, Sex offender residency restrictions and other sex offender management strategies, Bureau of Probation and Parole Field Services, *Ταλαχάσι*, 2009, σ. 12, *Maguire M. & Singer J.*, A false sense of security: Moral panic driven sex offender legislative, *Critical Criminology* 4/2011, σ. 301 επ., *Berliner L.*, Community notification of sex offenders: A new tool or a false promise?, *Journal of Interpersonal Violence* 2/1996, σ. 294 επ., και *Janus E.*, Failure to protect: America's sexual predator laws and the rise of the preventive state, Cornell University Press, Νέα Υόρκη, 2006. Για τη συμβολική αντεγκληματική πολιτική γενικότερα, βλ. *Αρχιμανδρίτου Μ.*, Η διαχρονική εξέλιξη της προσέγγισης της ετικέτας, Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 1996, σ. 131 επ., *Δημητράτου Ν.*, Αντεγκληματική πολιτική και συμβολικό ποινικό δίκαιο, *NoB* 5/1993, σ. 1045 επ., και *Λαμπροπούλου Ε.*, Κοινωνιολογία του ποινικού δικαίου και των θεσμών της ποινικής δικαιοσύνης, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999, σ. 62 επ., 195 επ.

40. Βλ. *Griffin T. & Miller M.*, Child abduction, AMBER Alert, and crime control theater, *Criminal Justice Review* 2/2008, σ. 160.

41. Βλ. *Pratt J.*, *Penal populism*, Routledge, Λονδίνο, 2007, *Roberts J., Stalans L., Indemeaur D., Hough M.* (επιμ.), *Penal populism and public opinion: Lessons from five countries*, Oxford University Press, Οξφόρδη-Νέα

στον στιγματισμό του δράστη και δυσχεραίνει την κοινωνική του επανένταξη. Ο ίδιος δεν αποκλείεται να εσωτερικεύσει την ταυτότητα του σεξουαλικού εγκληματία. Έτσι, ευνοείται η δευτερογενής παρέκκλισή του (υποτροπή). Υπό το πρίσμα της θεωρίας της ετικέτας (labeling theory), λοιπόν, τα μέτρα που τέθηκαν στις ΗΠΑ με στόχο την πρόληψη της υποτροπής δεν αποκλείεται να έχουν ακριβώς το αντίθετο αποτέλεσμα.⁴²

II. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

α) Η διαχρονική εξέλιξη του ελληνικού θεσμικού πλαισίου

Το ζήτημα της δημοσιοποίησης των προσωπικών δεδομένων μεγεθύνεται ακόμη περισσότερο, συγκριτικά με τις ΗΠΑ, εάν αναλογιστεί κανείς ότι δύναται να λάβει χώρα σε προγενέστερο της καταδίκης στάδιο. Όπως συνέβη στην αλλοδαπή, αφορμή για τη θεσμοθέτηση της εξεταζόμενης πρακτικής στην ελληνική έννομη τάξη αποτέλεσε ένα συγκεκριμένο περιστατικό: η σεξουαλική κακοποίηση μιας ανήλικης από έναν υπότροπο δράστη.⁴³ Η είδηση κινητοποίησε τον τότε Υπουργό Δικαιοσύνης, ο οποίος –κατά την ψήφιση του ν. 3625/2007– εισήγαγε μια σχετική τροπολογία. Στο κείμενο της τελευταίας, υφίστατο αρχικά πρόβλεψη για τη συμπερίληψη των ποινικών διώξεων και των καταδικών στην κατηγορία των «απλών δεδομένων» και όχι στα «ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα». Καθώς κάτι τέτοιο αντίκειται στο ευρωπαϊκό δίκαιο, ο Υπουργός προέβη εν τέλει στην αναδιατύπωση της προτεινόμενης διάταξης. Έτσι, τα δεδομένα αναφορικά με τις ποινικές διώξεις και τις καταδίκες συνέχισαν να ανήκουν στην κατηγορία των «ευαίσθητων», αλλά κατέστη δυνατό να δημοσιοποιούνται κατόπιν έκδοσης εισαγγελικής διάταξης.⁴⁴

Υόρκη, 2003, και *Newburn T. & Jones T.*, Symbolic politics and penal populism, *Crime, Media, Culture* 1/2005, σ. 72 επ.

42. Βλ. *Rock P.*, Sociological theories of crime, στο M. Maguire, R. Morgan, R. Reiner (επιμ.), *The Oxford handbook of criminology*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2012, σ. 67, και *Maddan S.*, The labeling of sex offenders: The unintended consequences of the best intentioned public policies, University of America Press, Μέριλαντ, 2008, σ. 4. Για τη θεωρία της ετικέτας γενικότερα, βλ. *Αρχιμανδρίτου Μ.*, Εισαγωγή στην εγκληματολογία, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2022, σ. 43 επ.

43. Βλ. το από 13/11/2007 δημοσίευμα της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία* με γενικό τίτλο «Σοκ για το βιασμό της 9χρονης», και *Mitrou L.*, Naming and shaming in Greece: Social control, law enforcement and the collateral damages of privacy and dignity, στο *Proceedings of the 8th International Conference on Internet, Law and Politics*, Βαρκελώνη, 2012, σ. 453 επ.

44. Βλ. *Λευθεριώτου Σ.*, Προστασία της προσωπικότητας και δημοσιοποίηση στοιχείων κατηγορουμένων για ειδικά εγκλήματα, Τμήμα Νομικής ΕΚΠΑ, Αθήνα, 2010, σ. 31 επ., και γενικότερα *Ιγγλεζάκη Ι.*, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρ. 2 του ν. 2472/1997 για την «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων», ως «ευαίσθητα» θεωρούνται «τα δεδομένα που αφορούν στη φυλετική ή εθνική προέλευση, στα πολιτικά φρονήματα, στις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, στη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, στην υγεία, στην κοινωνική πρόνοια και στην ερωτική ζωή, στα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες, καθώς και στη συμμετοχή σε συναφείς με τα ανωτέρω ενώσεις προσώπων».⁴⁵ Ύστερα από την υπερψήφιση της τροπολογίας, προστέθηκαν τα ακόλουθα: «Ειδικά για τα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες δύναται να επιτραπεί η δημοσιοποίηση [...] με διάταξη του αρμόδιου Εισαγγελέα Πρωτοδικών ή του Εισαγγελέα Εφετών, εάν η υπόθεση εκκρεμεί στο Εφετείο». Όπως δηλώθηκε με ενάργεια στον νόμο, η δημοσιοποίηση στοχεύει «στην προστασία του κοινωνικού συνόλου, των ανηλίκων, των ευάλωτων ή ανίσχυρων πληθυσμιακών ομάδων και προς ευχερέστερη πραγμάτωση της αξίωσης της Πολιτείας για τον κολασμό των παραπάνω αδικημάτων».

Λίγα χρόνια αργότερα, προκλήθηκε έντονη κοινωνική και επιστημονική συζήτηση σχετικά με τη δημοσίευση φωτογραφιών και των στοιχείων οροθετικών γυναικών που φέρονταν ότι παρείχαν παράνομα σεξουαλικές υπηρεσίες στην Αθήνα.⁴⁶ Στον απόηχο της συγκεκριμένης υπόθεσης, προστέθηκε (με τον ν. 4139/2013) ότι η εισαγγελική διάταξη θα πρέπει «να είναι ειδικώς και πλήρως αιτιολογημένη, να προσδιορίζει τον τρόπο δημοσιοποίησης και το χρονικό διάστημα που θα διαρκέσει». Επίσης, θεσπίστηκε το δικαίωμα προσφυγής του κατηγορούμενου ή καταδίκου ενώπιον του Προϊσταμένου της Εισαγγελίας Πρωτοδικών ή του Προϊσταμένου της Εισαγγελίας Εφετών (εάν η υπόθεση εκκρεμούσε στο Εφετείο). Το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων υπέστη έκτοτε σημαντικές μεταβολές.

Ως γνωστόν, ένα κομβικό σημείο αποτέλεσε η έκδοση του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ο οποίος τυγχάνει άμεσης εφαρμογής σε όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την 25^η Μαΐου 2018).⁴⁷ Το άρ. 23 του Κανονισμού

45. Η υπογράμμιση του γράφοντος. Πρβλ. γενικότερα *Κοτσαλή Α.*, Προσωπικά δεδομένα κατά την έννοια του νόμου (Ν 2472/1997), στο e-ΘΕΜΙΣ, Αντιμέτωποι με τις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011, σ. 71 επ., *Νούσκαλη Γ.*, Ποινική προστασία προσωπικών δεδομένων, Σάκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007, και *Ρεθυμωτάκη Ε.*, Η θεσμική προστασία των προσωπικών δεδομένων υπό το πρίσμα της κοινωνιολογίας του δικαίου, Κριτική Επιθεώρηση 2/2003, σ. 191 επ.

46. Βλ. *Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ.*, Η δημοσιοποίηση φωτογραφιών οροθετικών εκδιδομένων ως μέτρο για την προστασία της δημόσιας υγείας σε μία εθελουφλούσα κοινωνία, ΕφημΔΔ 4/2012, σ. 459 επ., και την υπ' αρ. 128/2012 Απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, όπως διατίθεται στην ιστοσελίδα www.dpa.gr.

47. Βλ. *Γιαννόπουλου Γ.*, Εισαγωγή στη νομική πληροφορική – Μια πρώτη προσέγγιση της σχέσης δικαίου & νέων τεχνολογιών, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2018, σ. 63 επ., *Κοτσαλή Α. & Μενουδάκου Κ.* (επιμ.), Γενικός Κανονισμός για την προστασία των προσωπικών δεδομένων (GDPR), Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2018, και *Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ.*, Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων: Μια κριτική ηθικο-συνταγματική

δηλώνει ότι η προστασία των προσωπικών δεδομένων υπόκειται ενίοτε σε συγκεκριμένους περιορισμούς. Μεταξύ άλλων, η απόλυτη προστασία του δικαιώματος υποχωρεί ενώπιον της πρόληψης, της διερεύνησης, της ανίχνευσης ή της δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων.⁴⁸ Στη συνέχεια, εισήχθη στην ελληνική έννομη τάξη ο ν. 4624/2019. Ο τελευταίος συμπληρώνει τον Κανονισμό και οδήγησε στην κατάργηση του ν. 2472/1997 (άρ. 84).⁴⁹ Ωστόσο, επιλέχθηκε να διατηρηθούν σε ισχύ συγκεκριμένες διατάξεις του, όπως αυτές που αφορούσαν τη δημοσιοποίηση δεδομένων σχετικά με τις ποινικές δίωξεις και καταδίκες. Η νομοτεχνική αυτή επιλογή οδήγησε σε ερμηνευτικές ασάφειες που κατέστησαν αναγκαία την παρέμβαση του νομοθέτη. Η πρακτική της δημοσιοποίησης ρυθμίζεται πλέον με βάση το άρθρο 84Α του ν. 4624/2019, όπως προστέθηκε με το άρθρο 45 του ν. 5002/2022.⁵⁰

αποτίμηση ένα χρόνο μετά από τη θέση του σε εφαρμογή, ΕφημΔΔ 2/2019, σ. 226 επ.

48. Βλ. *Μήτρον Α.*, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2017, σ. 139, *Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ.*, Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων 679/2016/ΕΕ, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2017, σ. 114 επ., και γενικότερα *Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ε.*, Σταθμίσεις συμφερόντων και νομοθετικές επιλογές στον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων (ΓΚΠΔ), ΔιΜΕΕ 3/2021, σ. 367 επ.

49. Βλ. *Παλαιολόγου Ε. & Πλιαβέση Γ.*, Παρουσίαση – Σχολιασμός Ν. 4624/2019, *Digesta 2000*, σ. 1, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα www.digestaonline.gr και *Χριστοδούλου Κ.*, Δίκαιο προσωπικών δεδομένων, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2020, σ. 8 επ.

50. Βλ. την Αιτιολογική Έκθεση του ν. 5002/2022, όπως διατίθεται στην ιστοσελίδα www.hellenicparliament.gr.

Άρ. 84Α του ν. 4624/2019, όπως προστέθηκε με το άρ. 45 του ν. 5002/2022

Δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων από την εισαγγελική αρχή

1. Με **διάταξη του αρμόδιου Εισαγγελέα Πρωτοδικών** ή του Εισαγγελέα Εφετών, εάν η υπόθεση εκκρεμεί στο Εφετείο, η Ελληνική Αστυνομία προβαίνει σε **δημοσιοποίηση, για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει τους έξι (6) μήνες**, των στοιχείων της ταυτότητας, της εικόνας και της ποινικής δίκης κατηγορουμένου ή καταδικασθέντος για κακούργημα, για πλημμέλημα του Δεκάτου Ενάτου Κεφαλαίου, περί εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, του Ποινικού Κώδικα (ν. 4619/2019, (Α' 95), καθώς και για πλημμέλημα το οποίο τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο (2) ετών.

2. Η δημοσιοποίηση των προσωπικών δεδομένων της παρ. 1 **αποσκοπεί αποκλειστικά:**

α. **στη διερεύνηση, ανίχνευση ή δίωξη των εγκλημάτων της παρ. 1,**

β. **στην εκτέλεση εντάλματος σύλληψης ή καταδικαστικής απόφασης του κατηγορούμενου ή καταδικασθέντος για τα εγκλήματα της παρ. 1.**

3. Η αρμόδια εισαγγελική αρχή δύναται να εκδώσει **ειδικά και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένη διάταξη**, εφόσον η δημοσιοποίηση, εν όλω ή εν μέρει, των προσωπικών δεδομένων του κατηγορουμένου ή του καταδικασθέντος που αναφέρονται στην παρ. 1 είναι **πρόσφορη για την επίτευξη των σκοπών της παρ. 2** και για την αποτροπή απειλής της δημόσιας ασφάλειας σε σχέση προς διερευνώμενο έγκλημα και **δεν είναι δυνατή η επιλογή άλλων μέτρων λιγότερο επαχθών για τα θεμελιώδη δικαιώματα.**

4. Η αίτηση υποβάλλεται από τις αρμόδιες αρχές της περ. ιδ' του άρθρου 44. Σε περίπτωση διενέργειας προανάκρισης, η αίτηση υποβάλλεται από τον αρμόδιο ανακριτικό υπάλληλο, ενώ στην περίπτωση διενέργειας κύριας ανάκρισης από τον ανακριτή. Η διάταξη της εισαγγελικής αρχής, η οποία εκτελείται από την Ελληνική Αστυνομία, περιέχει: α) τα στοιχεία ταυτότητας του κατηγορουμένου ή καταδικασθέντος, β) την εικόνα του, γ) την ποινική δίωξη ή την καταδίκη, καθώς και την παράθεση των αναγκαίων πραγματικών περιστατικών, δ) τον σκοπό και τον στόχο της δημοσιοποίησης, ε) τον τρόπο και τα μέσα αυτής, στ) το χρονικό διάστημα διατήρησης της δημοσιοποίησης και κάθε αναπαραγωγής της, εντός του πλαισίου της παρ. 1.

5. Η δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων, τα οποία αφορούν στην ποινική δίωξη ή την καταδίκη, λαμβάνει χώρα **με τρόπο σύμφωνο προς την υποχρέωση σεβασμού του τεκμηρίου της αθωότητας**. Η ισχύς της διάταξης παύει αυτοδικαίως με την παρέλευση του ορισθέντος χρονικού διαστήματος και απαγορεύεται η διατήρηση των δημοσιοποιημένων προσωπικών δεδομένων, καθώς και κάθε αναπαραγωγής τους. Σε περίπτωση εκπλήρωσης του επιδιωκόμενου σκοπού και στόχου σε συντομότερο χρονικό διάστημα από αυτό της παρ. 1, η εισαγγελική αρχή ανακαλεί τη διάταξη με την έκδοση νεότερης, η οποία εκτελείται από την Ελληνική Αστυνομία.

6. Κατά της διάταξης της εισαγγελικής αρχής **επιτρέπεται προσφυγή εντός δύο (2) ημερών από τη γνωστοποίηση στον κατηγορούμενο ή κατάδικο** ενώπιον του Προϊστάμενου της Εισαγγελίας Πρωτοδικών ή του Προϊστάμενου της Εισαγγελίας Εφετών, εάν η υπόθεση εκκρεμεί στο Εφετείο, ο οποίος αποφαινεται εντός δύο (2) ημερών. **Μέχρι να αποφανθεί ο αρμόδιος Εισαγγελέας, απαγορεύονται η εκτέλεση της διάταξης και η δημοσιοποίηση των προσωπικών δεδομένων.**

7. **Κατ' εξαίρεση**, στα κακούργηματα των άρθρων 187, περί εγκληματικής οργάνωσης, 187Α, περί τρομοκρατικών πράξεων-τρομοκρατικής οργάνωσης, 187Β, περί αξιόποινης υποστήριξης και εκείνων του Δεκάτου Ενάτου Κεφαλαίου, περί εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής του Ποινικού Κώδικα, **η εισαγγελική διάταξη εκτελείται αμέσως**, επικυρώνεται δε από τον προϊστάμενο της Εισαγγελίας Εφετών

εντός είκοσι τεσσάρων (24) ωρών, εφόσον αυτή έχει εκδοθεί από τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών. Διαφορετικά, η ισχύς της σχετικής διάταξης παύει αυτοδικαίως με τη λήξη της προθεσμίας των είκοσι τεσσάρων (24) ωρών.

Τα πρώτα χρόνια που ακολούθησαν την ψήφιση του ν. 3625/2007, η πρακτική της δημοσιοποίησης εφαρμόστηκε ιδίως σε περιπτώσεις κατηγορουμένων για το έγκλημα της πορνογραφίας ανηλίκων (άρ. 348 Α ΠΚ).⁵¹ Ωστόσο, στην πορεία επεκτάθηκε και σε άλλες κατηγορίες αδικημάτων, όπως λ.χ. οι διαρρήξεις οικιών. Έτσι, σήμερα μπορεί κανείς να εντοπίσει στον επίσημο διαδικτυακό τόπο της Ελληνικής Αστυνομίας τις εν ενεργεία εισαγγελικές διατάξεις που αφορούν μια ευρύτερη κατηγορία εγκλημάτων (όχι μόνο τις προσβολές της ανηλικότητας και τη σεξουαλική εγκληματικότητα). Η δικαιολογητική βάση της εν λόγω πρακτικής συνοψίζεται ως εξής: «αποσκοπεί στην προστασία του κοινωνικού συνόλου και προς ευχερέστερη πραγμάτωση της αξίωσης της Πολιτείας για τον κολασμό των παραπάνω αδικημάτων, καθώς και στη διερεύνηση της συμμετοχής αυτού (ενν. του φερόμενου ως δράστη) και σε άλλες αξιόποινες πράξεις». Τα ζητήματα που εγείρονται είναι πολλαπλά. Παρακάτω σκιαγραφούνται όσα αφορούν άμεσα την αντεγκληματική πολιτική στις υποθέσεις των γενετήσιων αδικημάτων.

β) Η συμπερίληψη της διαπόμευσης στο σύγχρονο ποινολογικό γίνεσθαι

Η διάθεση των προσωπικών δεδομένων των κατηγορουμένων στο ευρύ κοινό αξιολογείται ως μια σύγχρονη εκδοχή της διαπόμευσης. Κάτι τέτοιο εκτιμάται ότι ενδεχομένως λειτουργεί γενικοπροληπτικά για τους επίδοξους παραβάτες της ποινικής νομοθεσίας.⁵² Από την άλλη πλευρά, η πρακτική αυτή «εξαγριώνει τα ήθη και οδηγεί στον εκβαρβαρισμό της κοινωνικής ζωής».⁵³ Ταυτόχρονα, ενθαρρύνει την έκθεση ατόμων που δεν σχετίζονται άμεσα με το αδίκημα (π.χ. των συγγενών του φερόμενου ως δράστη).⁵⁴ Μιλώντας κανείς με τους όρους που έχει εισάγει ο J. Braithwaite στην εγκληματολογική θεωρία, θα πρέπει να επισημάνει ότι το «ντρόπιασμα» που προκαλείται μέσα από τη δημοσιοποίηση δεν είναι «επανεντακτικό» (reintegrative shaming), αλλά φέρει τα χαρακτηριστικά του «στιγματιστικού» ή «διασπαστι-

51. Βλ. *Λευθεριώτου Σ.*, Προστασία της προσωπικότητας και δημοσιοποίηση στοιχείων κατηγορουμένων για ειδικά εγκλήματα, ό. π., σ. 45 επ. (όπου η παράθεση σχετικών εισαγγελικών διατάξεων), και *Μήτρου Α.*, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, ό. π., σ. 179 επ. Για το άρθ. 348 Α ΠΚ βλ. *Κιούπη Δ.*, Πορνογραφία ανηλίκων. Ερμηνευτικές προσεγγίσεις του άρθρου 348 Α ΠΚ, ΠΛογ 1/2005, σ. 5 επ.

52. Βλ. *Μήτρου Α.*, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, ό. π., σ. 180-1 και τις εκεί παραπομπές. Για την ιστορική εξέλιξη της διαπόμευσης, βλ. *Κουράκη Ν.*, Ποινική καταστολή, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009, σ. 85 επ.

53. Βλ. *Αναγνωστόπουλου Η.*, Η ποινική προστασία της προσωπικότητας έναντι των μέσων μαζικής επικοινωνίας (Επίκαιρα ζητήματα), ΝοΒ 1/2009, σ. 48.

54. Βλ. *Μήτρου Α.*, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, ό. π., σ. 184.

κού» (stigmatizing/disintegrative shaming).⁵⁵

Με βάση τα ανωτέρω, η δημοσιοποίηση αποτελεί επί της ουσίας μια έκφραση των τιμωρητικών στάσεων απέναντι στους δράστες σεξουαλικών αδικημάτων⁵⁶ και εν τέλει μια «κύρωση» που υπερβαίνει την αρχή της αναλογικότητας.⁵⁷ Όπως έχει επισημανθεί από την Εθνική Αρχή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ): «Στην πράξη, οι συνέπειες της δημοσιοποίησης προστίθενται στις συνέπειες της επιβληθείσας ποινής και τελικά δύνανται να αποτελέσουν επιπρόσθετη κύρωση [...] ένα είδος πρόσθετης ποινής, η οποία δεν περιγράφεται με σαφήνεια από το νόμο που προβλέπει το αξιόποινο της άδικης πράξης (άρθρο 7 παρ. 1 Σ και άρθρο 1 ΠΚ, άρθρο 7 ΕΣΔΑ) και δεν επιβάλλεται από το φυσικό δικαστή (άρθρο 8 Σ)».⁵⁸

γ) Το ζήτημα της εισαγγελικής διάταξης

Η απόφαση σχετικά με τη δημοσιοποίηση παρέχεται στους εισαγγελείς. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται την πρόσδοση κύρους στη διαδικασία και την ευρεία «νομιμοποίησή» της στη συλλογική συνείδηση. Έτσι όμως ελλοχεύει ο κίνδυνος της ενθάρρυνσης παραβιάσεων της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τον σεβασμό του σύγχρονου νομικού πολιτισμού.⁵⁹ Την ίδια στιγμή, η εξεταζόμενη ρύθμιση δίνει σαφώς την εντύπωση ότι η εισαγ-

55. Βλ. *McAlinden A.-M.*, The use of ‘shame’ with sexual offenders, *British Journal of Criminology* 3/2005, σ. 373 επ., και *Robbers M.*, Lifers on the outside: Sex offenders and disintegrative shaming, *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 1/2009, σ. 5 επ. Για την εγκληματολογική θεωρία του «επανεντακτικού ντροπιάσματος», βλ. *Braithwaite J.*, Crime, shame and reintegration, Cambridge University Press, Κέμπριτζ, 1989, *Κρανιδιώτη Μ.*, Η ολοκλήρωση – Μέθοδος ανάπτυξης θεωρίας στην εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2007, σ. 145 επ., και της ίδιας, Ποιος «ντροπιάζει» ποιον; Ορισμένα σχόλια πάνω στη θεωρία του Braithwaite και την επανορθωτική δικαιοσύνη, στο Π. Ζαγούρα (επιμ.), Διεπιστημονικότητα, διεταιρικότητα και κοινωνική ένταξη του νεαρού παραβάτη, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2011, σ. 129 επ.

56. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2006 διεξήχθη έρευνα στάσεων και αντιλήψεων με τη συμμετοχή 450 ατόμων ελληνικής ιθαγένειας άνω των 15 ετών, που κατοικούσαν σε τρεις περιοχές της Αθήνας. Το 40,8% του δείγματος δήλωσε ότι οι επιβαλλόμενες ποινές από τα δικαστήρια στις υποθέσεις σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και γυναικών είναι «πολύ επεικείς» και το 26,9% ότι είναι «μάλλον επεικείς». Βλ. *Ζαραφονίτου Χ.*, Τιμωρητικότητα – Σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008, σ. 132 επ., και *Ζαραφονίτου Χ., Κουράκη Ν., Καγγελάρη Ρ.*, Τιμωρητικότητα και στάσεις απέναντι στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, στο Χ. Ζαραφονίτου & Ν. Κουράκη (επιμ.), (Αν)ασφάλεια, τιμωρητικότητα και αντεγκληματική πολιτική, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2009, σ. 56 επ.

57. Βλ. *Παρασκευόπουλου Ν. & Φυτράκη Ε.*, Αξιόποινες σεξουαλικές πράξεις, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011, σ. 87, και *Μήτρου Α.*, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωτης δημοσιότητας, ό. π., σ. 177. Για την εξέταση του θέματος από τη σκοπιά της φιλοσοφίας, βλ. επίσης *Nussbaum M.*, Hiding from humanity: Disgust, shame, and the law, Princeton University Press, Πρίνστον-Οξφόρδη, 2004, και *Brooks T.*, Shame on you, shame on me? Nussbaum on shame punishment, *Journal of Applied Philosophy* 4/2008, σ. 322 επ.

58. Βλ. την από 13/11/2008 εισήγηση της ΕΕΔΑ «Η δημοσιοποίηση δεδομένων σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες», σ. 23, όπως διατίθεται στην ιστοσελίδα www.nchr.gr (η υπογράμμιση του γράφοντος).

59. Βλ. την από 13/11/2008 εισήγηση της ΕΕΔΑ, ό. π., σ. 12 επ.

γελική διάταξη στοχεύει στην κοινωνική προστασία από «επικίνδυνα» άτομα. Ωστόσο, η ευθύνη για την αξιολόγηση του εγκληματικού «φορτίου» ενός κατηγορουμένου ανήκει στις αρμόδιες αρχές του ποινικού συστήματος. Για τέτοιες περιπτώσεις, προβλέπεται λ.χ. η δυνατότητα της επιβολής περιοριστικών όρων και η προσωρινή κράτηση κατά την προδικασία. Επομένως, έχει προκαλέσει προβληματισμό για ποιο λόγο ο εισαγγελέας προβάλλεται εν προκειμένω ως «υπερ-προστάτης της κοινωνίας».⁶⁰

Στο ίδιο πλαίσιο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον εμφανίζουν οι ακόλουθες σκέψεις της Α. Μήτρου, οι οποίες άπτονται άμεσα της δικαστικής ψυχολογίας:⁶¹ «Εάν η ίδια η Εισαγγελία έχει δώσει τα στοιχεία, δεν είναι εύκολο να μεταβάλει και να δηλώσει ότι μεταβάλλει άποψη, όταν αλλάζουν τα δεδομένα. Ενδέχεται δε να μη διαβλέψει κι εκτιμήσει ορθά τα νέα δεδομένα καθώς είναι πιθανό, υποσυνείδητα, να προσπαθεί να καταλήξει η δίκη σε συνάρτηση με τη δημοσιοποίηση, ώστε να μην εκτεθεί εκ των υστέρων η Εισαγγελία [...]».⁶² Όλα τα παραπάνω συνηγορούν στο ότι βάλλεται το τεκμήριο της αθωότητας.

δ) Ο σεβασμός του τεκμηρίου της αθωότητας και του δικαιώματος στη λήθη

Στην εισηγητική έκθεση του ν. 3625/2007, υποστηρίζεται ότι ελήφθη μέριμνα για τον σεβασμό του τεκμηρίου της αθωότητας, καθώς θα πρέπει να αποκλείονται ανακοινώσεις από την πλευρά της Εισαγγελίας σχετικά με το εάν ο κατηγορούμενος είναι ένοχος ή το αντίθετο. Εντούτοις, η δημοσιοποίηση αντιστρατεύεται την πεμπτούσια του τεκμηρίου, δηλ. ότι οι συνέπειες της δίωξης δεν θα πρέπει γενικότερα να δρουν επιβαρυντικά για τη θέση του κατηγορουμένου στην ακροαματική διαδικασία.⁶³ Στις υποθέσεις που συγκεντρώνουν τη μεγαλύτερη κοινωνική απαξία, οι προϋποθέσεις για την απόκλιση από τον σεβασμό του τεκμηρίου οφείλουν να είναι ακόμη πιο αυστηρές (λόγω της μεγαλύτερης «διακινδύνευσης» που υφίσταται για τον φερόμενο ως δράστη). Για τον λόγο αυτόν, είναι δικαιοκρατικά επιβεβλημένο να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η αρχή της αναγκαιότητας.⁶⁴ Η τελευταία απορρέει από το άρ. 84Α παρ. 3 του ν. 4624/2019: η εισαγγελική διάταξη εκδίδεται μόνο εφόσον αιτιολογημένα δεν είναι δυνατή η επιλογή άλλων μέτρων λιγότερο επαχθών για τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Εκτός των ανωτέρω, θα πρέπει να λάβει κανείς υπόψη το δικαίωμα των αποφυλακισμένων στη λήθη (the right to be forgotten): όποιος έχει εκτίσει ποινή (για οποιοδήποτε αδίκημα) δικαιούται τη μη περαιτέρω δημόσια έκθεσή του, ώστε να επιτευχθεί η κοινωνική του επανένταξη.

60. Βλ. *Αναγνωστόπουλου Η.*, Η ποινική προστασία της προσωπικότητας έναντι των μέσων μαζικής επικοινωνίας, ό. π., σ. 48.

61. Βλ. γενικότερα *Ζησιάδη Β.*, Η ψυχολογική θεώρηση της ποινικής δίκης, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2014, και *Κιούπη Α.*, Δικαστική ψυχολογία & ψυχιατρική, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2022.

62. Βλ. *Μήτρου Α.*, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, ό. π., σ. 182-3.

63. Βλ. *Μήτρου Α.*, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, ό. π., σ. 17, 47, 182.

64. Βλ. την από 13/11/2008 εισήγηση της ΕΕΔΑ, ό. π., σ. 13, 17-9.

Ακόμη και στις περιπτώσεις όπου η αξιόποινη πράξη φέρει ιδιαίτερη κοινωνική απαξία, ο δράστης δεν αποστερείται το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα.⁶⁵ Επομένως, ο εθνικός νομοθέτης κινήθηκε προς την ορθή κατεύθυνση θέτοντας τη δημοσιοποίηση σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια. Ωστόσο, οι άτυπες συνέπειες της «κοινωνικής μνήμης» (ιδίως στις «κλειστές» κοινωνίες) δεν είναι εφικτό να εξαλειφθούν πλήρως και να μη λειτουργήσουν ως τροχοπέδη για την κοινωνική επανένταξη του δράστη.⁶⁶

ε) Η οπτική του ανήλικου θύματος

Ένας αξιοσημείωτος όγκος υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης αφορούν πρόσωπα που συνδέονται με συγγενικούς δεσμούς ή τη σχέση εκπαιδευτή-εκπαιδευόμενου. Στις περιπτώσεις αυτές, η δημοσιοποίηση των προσωπικών δεδομένων του φερόμενου ως δράστη συνιστά ταυτόχρονα, με έμμεσο (αλλά σαφή) τρόπο, δημοσιοποίηση μιας εξαιρετικά επώδυνης εμπειρίας του ανήλικου παθόντος. Το γεγονός αυτό αντίκειται λ.χ. στο άρ. 16 της Διεθνούς Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού σχετικά με την προστασία της ιδιωτικής ζωής του ανήλικου και άλλα συναφή νομικά κείμενα για την προστασία του θύματος.⁶⁷

Είναι επίσης αναγκαίο να αναλογιστεί κανείς ότι ο ανήλικος θα συμμετάσχει ως μάρτυρας στην ποινική διαδικασία. Επομένως, θα κληθεί να αφηγηθεί στους επαγγελματίες της ποινικής δικαιοσύνης μια επώδυνη εμπειρία.⁶⁸ Η δημοσιοποίηση δεν αποκλείεται να λειτουργήσει επι-

65. Βλ. *Μήτρου Α.*, Η δημοσιότητα της κύρωσης ή η κύρωση της δημοσιότητας, ό. π., σ. 16, 156-9, όπως επίσης γενικότερα *Ιγγλεζάκη Ι.*, Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και οι περιορισμοί του, 2014, και *Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φ.*, Το δικαίωμα στη λήθη στην εποχή της αβάσταχτης μνήμης: Σκέψεις αναφορικά με την Πρόταση Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων, ΕφημΔΔ 2/2012, σ. 264 επ.

66. Σύμφωνα με τον Ν. Λίβου: «η δημοσιοποίηση των ονομάτων ... ικανοποιεί σκοπούς εκτός ποινικής δίκης και μάλλον κοινωνική αποσάρθρωση θα επιφέρει στις τοπικές κοινωνίες». Βλ. το άρθρο του Ν. Λίβου στην εφ. ΤΑ ΝΕΑ, 28/5/2008, σ. 17, όπως παρατίθεται σε *Αναγνωστόπουλου Η.*, Η ποινική προστασία της προσωπικότητας έναντι των μέσων μαζικής επικοινωνίας, ό. π., σ. 48, υποσ. 33. Για τις άτυπες επιπτώσεις του ποινικού στίγματος γενικότερα, βλ. *Δασκαλάκη Η.*, Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1985, σ. 145 επ. Για το δικαίωμα των δραστήων στην κοινωνική επανένταξη, βλ. *Πανούση Γ.*, Η κοινωνική επανένταξη ως αυτοτελές δικαίωμα των κρατούμενων – Αρχή διαλόγου, στο Το δημόσιο δίκαιο σε εξέλιξη – Σύμμεικτα προς τιμήν του Ι. Παραρά, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2012, σ. 677 επ., *Πανάγου Κ.*, Πρότυπα σωφρονιστικής πολιτικής και νομοθετικές επιλογές – Η διαχρονική εξέλιξη του αναμορφωτικού ιδεώδους και το δικαίωμα των κρατούμενων στην κοινωνική επανένταξη, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2020, και τις εκεί παραπομπές.

67. Βλ. σφαιρικά *Γώγου Κ.*, Άρθρο 16, στο Π. Νάσκου-Περράκη, Κ. Χρυσόγονου, Χ. Ανθόπουλου (επιμ.), Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002, σ. 158 επ. Το ευρύτερο πρόβλημα του *τηλεοπτικού διασυρμού* τόσο του κατηγορουμένου όσο και του παθόντος κατά την προδικασία έχει επισημανθεί από τον *Δημάκη Α.*, Η σχέση ποινικής δίκης και μέσων μαζικής ενημέρωσης, στο Λ. Κοτσαλή & Γ. Τριανταφύλλου (επιμ.), Ανθρώπινα δικαιώματα και ποινικό δίκαιο, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2007, σ. 267.

68. Βλ. *Θεμελή Ο.*, Το παιδί-θύμα ως μάρτυρας σεξουαλικής κακοποίησης, στο Γ. Γιωτάκου & Β. Πρεκατέ (επιμ.), Σεξουαλική κακοποίηση – Μυστικό; Όχι πια!, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2006, σ. 205 επ., και της ίδιας, Τα

βαρυντικά στην ήδη επιβαρυνμένη ψυχολογική του κατάσταση, αλλά και να ασκήσει επιρροή στο περιεχόμενο της κατάθεσης. Σε άλλες περιπτώσεις, η δημοσιοποίηση δεν αποκλείεται να λειτουργήσει αποτρεπτικά για την καταγγελία της πράξης από τα θύματα, προκειμένου να αποφύγουν το αίσθημα της ντροπής ή/και να «προστατεύσουν» τον κακοποιητικό συγγενή από τη δημόσια κατακραυγή (Σύνδρομο της Στοκχόλμης).⁶⁹ Είναι απαραίτητο, λοιπόν, να διερευνηθεί συστηματικά η επιρροή που ασκεί η εξεταζόμενη πρακτική στον ψυχισμό, τις επιλογές και τις καταθέσεις των παθόντων. Επιπρόσθετα, είναι κρίσιμο να προβλεφθεί ως νομοθετική προϋπόθεση η συναίνεση των θυμάτων (και των εχόντων την επιμέλειά τους) για την έκδοση μιας σχετικής εισαγγελικής διάταξης.

Επίλογος: Η σημασία της ολιστικής αντεγκληματικής πολιτικής

Τα μέτρα που έχουν ληφθεί στις ΗΠΑ για την επιτήρηση των δραστών γενετήσιων αδικημάτων μετά την αποφυλάκισή τους διακρίνονται για τον έντονα τιμωρητικό τους χαρακτήρα. Το αναμορφωτικό μοντέλο έχει αφεθεί στο περιθώριο της αντεγκληματικής πολιτικής. Αντ' αυτού, έχει επικρατήσει η επέκταση των συνεπειών της καταδίκης στο μετασφρονιστικό στάδιο. Στο ποινολογικό προσκήνιο έχουν επανέλθει η δημόσια έκθεση και ο στιγματισμός, μέσω πρακτικών που είναι δυνατό να εκληφθούν ως πρόσθετες ποινικές κυρώσεις και σύγχρονες εκδοχές της διαπόμπευσης.

Δεν χωρά αμφιβολία ότι η σεξουαλική παραβίαση αποτελεί ένα νοσηρό φαινόμενο, που επιφέρει μείζονος σημασίας αρνητικές επιπτώσεις στα θύματα και στο κοινωνικό σύνολο. Ωστόσο, όπως έχει επισημανθεί από τον αείμνηστο Η. Δασκαλάκη: «Για αντεγκληματική πολιτική μπορεί να μιλήσει κανείς από την στιγμή κατά την οποία η αντίδραση κατά του εγκλήματος παύει να υπακούει σε τυφλούς συγκινησιακούς μηχανισμούς [...] και αρχίζει να διαπλάσσεται ορθολογικά, ως σκόπιμη δράση που αποβλέπει στην επίτευξη ορισμένων στόχων».⁷⁰ Στο πλαίσιο αυτό, απαιτείται μια σφαιρική αντεγκληματική πολιτική, που θα εστιάζει στην πρόληψη της σεξουαλικής εγκληματικότητας, αλλά και στην αποφυγή της δευτερογενούς θυματοποίηση-

παιδιά καταθέτει – Η δικανική εξέταση ανηλίκων μαρτύρων, θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης, Τόπος, Αθήνα, 2014.

69. Βλ. *Θεμελή Ο.*, Γιατί τα παιδιά δεν αποκαλύπτουν τη σεξουαλική τους κακοποίηση;, στο Γ. Νικολαΐδη & Μ. Σταυριανάκη (επιμ.), Βία στην οικογένεια, ΚΨΜ, Αθήνα, 2009, σ. 203 επ., *Julich S.*, Stockholm syndrome and child sexual abuse, *Journal of Child Sexual Abuse* 3/2005, σ. 107 επ., και γενικότερα *Συκιάτου Α.*, Σύνδρομο της Στοκχόλμης, στο Κ. Σπινέλλη, Ν. Κουράκη, Μ. Κρανιδιώτη (επιμ.), *Λεξικό εγκληματολογίας*, Τόπος, Αθήνα, 2018, σ. 1003-4.

70. Βλ. *Δασκαλάκη Η.*, *Μεταχείριση εγκληματία*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1985, σ. 21.

σης και στην υποστήριξη των παθόντων.⁷¹ Ταυτόχρονα, κύριο μέλημα θα πρέπει να αποτελεί η υποβοήθηση της κοινωνικής επανένταξης των δραστών με πλήρη σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα. Επομένως, είναι κρίσιμο να διαμορφωθούν ουσιαστικές και πολυεπίπεδες «επανενακτικές» δυνατότητες στο ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα.⁷²

71. Βλ. *Αρτινοπούλου Β.*, Η ανάγκη για μια σύγχρονη θυματοκεντρική πολιτική, Το Βήμα, 2/7/2021, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα www.tovima.gr, *Πανάγου Κ.*, Δικαιώματα και αρωγή των θυμάτων του εγκλήματος: Η Οδηγία 2012/29/ΕΕ ως εργαλείο για τη διαδικαστική δικαιοσύνη, την ορθολογική αντεγκληματική πολιτική και την κοινωνική δικαιοσύνη, *Εγκληματολογία* 1-2/2018, σ. 88 επ., και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση (2022-2027), Προεδρία της Κυβέρνησης – Γενική Γραμματεία Συντονισμού, όπως τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση τον Οκτώβριο του 2022 (www.opengov.gr).

72. Βλ. *Γιαννούλη Γ.*, Η πρόληψη της υποτροπής μέσω νεότερων σωφρονιστικών μοντέλων αποκατάστασης/επανενακτικής (rehabilitation) – Τα μοντέλα RNR και GL, *Εγκληματολογία* 1-2/2019, σ. 103 επ., *Μπίσμπα Α., Λαμπάκη Κ., Δουζένη Α.*, Πρόγραμμα πρόληψης υποτροπής σε κρατούμενους, σεξουαλικούς παραβάτες σε βάρος ανηλίκων, έγκλειστους στο κατάστημα κράτησης Γρεβενών, Ατη 7/2014 (Έκδοση της Ελληνικής Ψυχιατροδικαστικής Εταιρείας), σ. 26 επ. και *Μπίσμπα Α.*, Η ανάγκη θεραπευτικής αντιμετώπισης των σεξουαλικών παραβατών, *The Art of Crime* 6/2018, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα www.theartofcrime.gr. Σύμφωνα με την Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης (σε Σύσταση που υιοθετήθηκε τον Απρίλιο του 1998), τα κράτη-μέλη είναι απαραίτητο να παρέχουν «την κατάλληλη ιατρική και ψυχολογική θεραπεία για τους δράστες κατά τη διάρκεια της φυλάκισης και κατά τη διάρκεια της περιόδου μετά την αποφυλάκιση που θεωρείται απαραίτητη για να προλαμβάνεται η υποτροπή». Βλ. *Πιτσελά Α.*, Κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής – Δίκαιο ανηλίκων, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, σ. 511.